

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Kvikene

Emne: Brynet.

Bygdelag: Innset.

Oppskr. av: Sig. Flaten,

Gard: Flaten

(adresse): Innset.

G.nr. 63 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det vanlige ord her er bryne, og dei sier å bryne eller å stryke gjær. Benve- nelsen heir brukas gjerne om en finere (helst mørk) stein- sort som brukas til å heine finere "eggjern" såsom kniver, høvelhinner o. lign.

2. Nå f. t. brukas bryner nesten ubekjente av kunst- stein. I grannebygda Remeå i Løv-Trøndelag finnes bryne- stein eller heirstein. Enkelte heitet steinen sjøl, andre skaf- fet seg litt imot å se på å omsette bryner gjennom hand- delsforetjing og på "mart- nar" (Trondheimsmarken).

De beste naturstipessteinene en fikk kjøpt i Trondheim for, var kommet fra et steinbratt i Selkå, Løv-Trøndelag.

Naturlig brynestein finnes her i

2

kygda (Tunset) i en seldal,
Tunerdalen, ved Tuna elv, i
siden til Orkla. Steinbrøttet
ligger i Telgsåbergene i Tuner-
dalen. Det var gårdbruker Lage
Smidhaug, født i Tunset i 1834,
som begynte å bryte krye-
stein der. Han omsatte endel av
kryene her i kygda, men
mesteparten tok han med til
Glåren st. i Guldal og solte til
kjøpmennene der på ferdamanns-
turene sine dit eller vares.

Glåren st. var nærmeste jern-
banestasjon her mot nord i den
tida. Tynset var og er den nær-
meste mot syd. Folk herfra kjøp-
te for det meste med hest til
Glåren eller vares både til
seg sjøl og til handelsforret-
ningene der.

3. De aller fleste redstenger blir
først slipt på en rund slipe-
stein og etterpå klesset med et
krye.

Trestekarvkniver blir gjerne
klesset bare med krye.

4. Det er ingen her nå som
hvisker eller har hørt fortalt
at om en tid da en ikke
slippte hjær, men bymte ut
eggen med en hammer.

5. Det er ingen her som det er at det på gården fantes en litt større stein (ikke rund) som lå stille og som en skifte på ved å føre redskapet fram og tilbake på den.

6. En skulle i alminnelighet gripe seg ei økt (et skift) med en nyshipt gjå på alminnelig pent eng, men i skunt og ulendt slattermark måtte en ha to nyshipte gjær til et skift, og enda kunne det stå hardt om å gripe seg skiftet ut, sjøl om en krynte gjæu både litt og ofte.

7. En har ikke forskjellige krynter til gjæu, men det holdes for klokt å krynte gjæu tint i frostningen så en ikke "tar eggene fra den".

8. Folk lar gjæu sitte på pruet når de sliper. [Bare langvar her.

9. Pruet svinges opp ned når gjæu kryntes, og denne føres litt etter hært inn under armen etter som kryntingen stier fram.

10. Kappet kryntet blir hårt i, heter kryntestokk eller -strumpf, og den er laget av tre, klink eller sink.

11. Ingen her ut (må) om at en har hårt kryntet i øken- eller kühorn.

12. Min far, Trugebrigt Flakum født i 1864, har alltid krypestokken festet til helterennene foran.

Han var en høy og kraftig kar, så krypestokken tok ikke godt avet når han bøyde seg forover og tok til å svinge avet.

Mindre karer bærer helst krypestokken bak. I dag brukes nesten utelukkende kryper av kåuststein. Disse blir nesten aldri fuktet og bærer gjerne i ei lønne bak.

13. Kryper av naturstein blir fuktet med vann.

14. Bryesand ble for en 30-40 år siden brukt til å sverte bar med.

15. En lejmer ikke til at krypesvarte (Bryesand) ble brukt som middel mot ringorm.

16. En net tular ikke ^{av} krypesvarte har vært brukt som middel mot andre sykdommer.

17. En lejmer overleveringen at krypestinnen blir bedre ved å ligge i maurtårn. Nam satte også fyr på maurtårn, er det blitt meg fortalt. - Det var allminnelig å brenne et kryper som var for hardt. Det ble da helst lagt i pnisvarmen (piss-ovlen).

18. Det finnes ingen fortelling her

3. (Lidje blad).

om at krynet taler.

19. Tunge nælvende her bejmes
til at en sa noe når en
sprykt på krynet og

20. heller ikke er det kjent
nånn reiser eller viser en
sær fram under tussingen.

(Tillegg til spm. 17. Ljær som var
for klæte i egga, ble ofte lagt
på et mosegrodd bordak, og
der lå de gjere et års tid, og
da ble de kvasse og høvelig
harde, på sties det.)

Oppskrifta er for det meste etter
eiga røyntle.

Noen opplysninger har jeg fått
av grannen min, kårmann
Nils E. Krokhaug på Krokhaug gard
i Truset. Han er 76 år gammel.
Opplysningene om skinnkroket
i Trusdalen (Lugestien) og om
Lage Trudhaug som krynte i
høye byger der, har jeg fått av hans
datter, kårkone fru Marit Flegård
på Trudhaug gard her. Hun er
80 år gammel.

Lig. Flakw.